

Л. А. Буркова,
старший викладач кафедри обліку, аналізу, аудиту і адміністрування підприємств
ГМК, ДВНЗ "Криворізький національний університет"

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ СТРУКТУРИ ЙОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ

L. Burkova,
senior lecturer of a chair of accounting, analysis, audit and administration of mining enterprises, SIHE "Kryvyi Rih
National University"

ESTIMATION OF ECONOMIC RESULTS OF ACTIVITY OF ENTERPRISE TAKING INTO ACCOUNT THE STRUCTURE OF HIM THE FINANCIAL STATE

У зв'язку з тим, що наявність прибутку на підприємстві обумовлює додатковий грошовий потік, котрий впливає на його фінансовий стан з урахуванням особливостей формування різних видів прибутку і відмінностей у принципах їх розподілу запропонована методика коригування активів і зобов'язань в балансі за рахунок розподілу певного виду прибутку, отриманого підприємством протягом оцінюваного періоду, до умови безприбутковості або беззбитковості діяльності з метою подальшої оцінки фінансового стану підприємства за умови, що підприємство не отримало прибуток або збиток в оцінюваному періоді.

In connection with that the presence of income on an enterprise stipulates an additional money stream, which influences on his financial state taking into account the features of forming of different types of income and differences in principles of their distributing the offered method of correction of assets and obligations in balance due to distributing of certain type of income, got an enterprise during the estimated period, to the condition of unprofitableness or break-even of activity with the purpose of subsequent estimation of the financial state of enterprise on condition that an enterprise did not get an income or loss in the estimated period.

Ключові слова: результати діяльності, економічні результати, прибуток, види прибутку, формування прибутку, розподіл прибутку, збиток, безприбутковість, беззбитковість, фінансовий стан.

Key words: results of activity, economic results, income, types of income, forming of income, distribution of income, loss, unprofitableness, break-even, financial state.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі формування ринкових відносин характерною особливістю управління підприємствами є підвищення вимог до ефективності виробництва. Проведені на підприємствах гірничодобувної промисловості процеси приватизації та реструктуризації спричинили зміну структури управління і зацікавленість власників у кінцевих результатах ді-

яльності, що найповніше характеризують діяльність підприємства. Відсутність єдності серед науковців у поглядах на трактування сутності та видів результатів діяльності підприємства призвело до того, що найчастіше результат діяльності підприємства науковцями ототожнюється з фінансовим результатом діяльності, що характеризують прибутком або збитком.

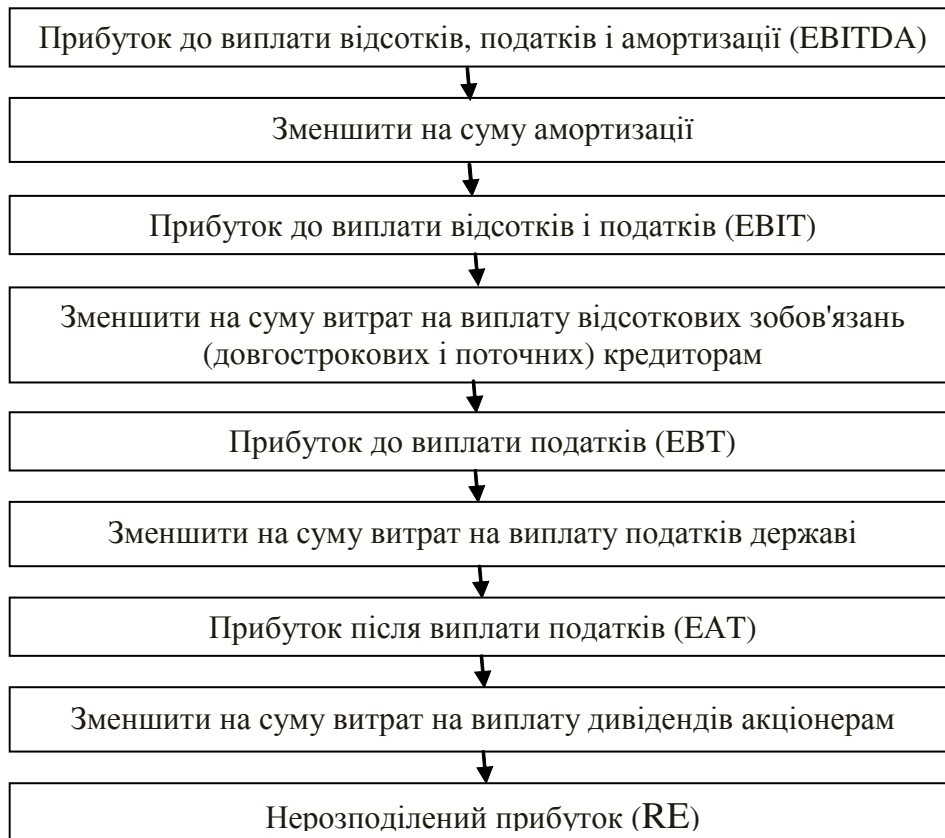

Рис. 1. Послідовність розподілу або привласнення прибутку

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти результатів діяльності підприємства та методики їх оцінки розглядалися у наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема Брейлі Р., Бріггем Ю., Дамодаран А., Дафт Р., Ерхардт М., Ванхорн Дж. К., Вахович Дж. М., Гапенські Л., Майерс С., Сігел Джоел Г., Уолш К., Хелферт Е., Шим Дж. К., Амоша О.І., Андрійчук В.Г., Бень Т.Г., Бородкін К.В., Бланк І.О., Довбня С.Б., Жулега І.А., Ковальов В.В., Козак В.Є., Крейніна М.Н., Кругла Н.М., Лігоненко Л.О., Мороз О.В., Надтока Т.Б., Новожилов В.В., Нусінов В.Я., Савчук В.П., Салига С.Я., Сич Є.М., Турило А.М., Шеремет А.Д., Негашев Є.В., Сайфулін Р.С. та інші.

Однак, на сьогодні сутність поняття "результати діяльності підприємства" недостатньо вивчена категорія. Найчастіше результат діяльності підприємства науковцями ототожнюється з фінансовим результатом діяльності, що характеризують прибутком або збитком підприємства.

Ще менш дослідженим є поняття "економічні результати", що обумовлює удосконалення теоретичного та методичного інструментарію інтерпретації, оцінки та аналізу економічних результатів діяльності підприємства.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Існує велика кількість загальновідомих та авторських методик [1, 2, 3, 4], в яких визначається комплексний фінансово-економічний результат діяльності підприємства за період як зважена сума показників, які

характеризують, відповідно, рівень фінансового стану і чистий прибуток підприємства.

Однак це, на наш погляд, не зовсім коректно, бо наявність прибутку на підприємстві обумовлює додатковий грошовий потік, котрий впливає на зміну фінансового стану.

Автор роботи [5, с. 100] наголошує на тому, що фінансовий стан підприємства впливає на розмір отриманого прибутку. Отже, якщо фактичні показники фінансового стану гірші, ніж прийняті нормативи, то підприємство, як наслідок, не доотримує прибуток.

Отже, ми поставили перед собою задачу визначити рівень фінансового стану за умови, що підприємство не отримало прибуток або збиток в оцінюваному періоді.

Враховуючи наведене вважаємо необхідним розробити методику оцінки фінансового стану, застосування якої, на відміну від існуючих методик, дозволить вилучити складову прибутку та визначити рівень фінансового стану за умови, що підприємство не отримало прибуток або збиток в оцінюваному періоді.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі [6, с. 40] автор стверджує, що різниця між показниками прибутку полягає у принципі розподілу прибутку. Всі активи, що використовуються у бізнесі, вносять свій вклад у виробництво операційного прибутку. Отже, цей прибуток належить тим, хто надав ці активи, і повинен розподілятися між ними. Для цього існує суворо визначена послідовність розподілу цього прибутку, а саме: кредиторам (відсоткові зобов'язання), державі (податки), акціонерам (дивіденди). Після кож-

ного етапу привласнення прибутку перетворюється на новий показник і виникає новий термін.

Бланк І.А. щодо сутності розподілу прибутку стверджує, що це форма реалізації розробленої дивідендної політики і політики формування власних ресурсів, в процесі якої отриманий (націлений на отримання) прибуток розподіляється за основними напрямками майбутнього використання [7, с. 626; 8 с. 296].

В економічному енциклопедичному словнику зазначено, що розподіл прибутку — це спрямування окремих частин прибутку різними суб'єктами, залежно від наявних у них засобів виробництва, влади та співвідношення приватних, колективних і суспільних потреб та інтересів. Розподіл прибутку здійснюється передусім між державою, з одного боку, і підприємствами, фірмами, компаніями, з іншого, що фіксується у чинному законодавстві певної країни [9, с. 286].

Різні види прибутку, залежно від особливостей їх формування і розподілу, характеризують наступні показники: EBITDA, EBIT, EBT, EAT, RE.

Так, якщо почати з показника EBITDA, то можливо поступово дійти до наступних показників (рис. 1).

Отже, залежно від особливостей формування різних видів прибутку існують і відмінності у принципах їх розподілу до умови безприбутковості або беззбитковості діяльності підприємства, що передбачає коригування активів і зобов'язань в балансі.

Порядок розподілу показників прибутку доцільно досліджувати у оберненій послідовності розподілу або привласнення кожного виду прибутку, тобто у послідовності від показника EAT послідовно до показника EBITDA.

Розглянемо порядок розподілу прибутку після виплати податків (EAT).

У результаті господарської діяльності підприємства можливі наступні ситуації:

1. $EAT > 0$, тобто результатом діяльності за оцінюваний період підприємство отримало прибуток.
2. $EAT < 0$, тобто результатом діяльності за оцінюваний період підприємство отримало збиток.

У випадку, якщо $EAT > 0$, то необхідно здійснити розподіл прибутку до умови безприбутковості діяльності підприємства.

У процесі коригування активів і зобов'язань в Балансі ми змінюємо величину нерозподіленого прибутку за оцінюваний період.

Виходячи з основного рівняння Балансу залежно від того, куди був витрачений прибуток це впливає на:

- 1) зменшення активу Балансу;
- 2) збільшення зобов'язань у пасиві Балансу.

Необхідно враховувати, що у процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. При цьому підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. Як правило, підприємство не отримує оплату одразу, а відбувається кредитування покупця. Отже, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

Пропонуємо розраховувати коефіцієнт, що характеризує відношення дебіторської заборгованості і виручки за формулою:

$$k_d = \frac{\sum R_t}{\sum Ft} \quad (1),$$

де k_d — коефіцієнт дебіторської заборгованості;
 D_t — розмір дебіторської заборгованості, утвореної протягом оцінюваного періоду;

V_t — дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за оцінюваний період.

Умовна величина дебіторської заборгованості у складі прибутку EAT розраховується за формулою:

$$D_n = EAT \times k_d \quad (2),$$

де D_n — дебіторська заборгованість у складі прибутку підприємства за оцінюваний період.

Отже, з метою розподілу прибутку EAT до умови безприбутковості діяльності підприємства необхідно:

— зменшити дебіторську заборгованість на розмір дебіторської заборгованості у складі прибутку (D_n):

$$DZ' = DZ - D_n \quad (3),$$

— зменшити нерозподілений прибуток на розмір дебіторської заборгованості у складі прибутку (D_n):

$$NP' = NP - D_n \quad (4),$$

— визначається скоригований розмір прибутку EAT на розмір дебіторської заборгованості у складі прибутку:

$$EAT' = EAT \times (1 - k_d) = EAT - D_n \quad (5).$$

У подальшому коригована величина прибутку EAT' зменшується із зменшенням інших активів (крім дебіторської заборгованості) або збільшенням зобов'язань. При цьому в залежності від фінансової політики підприємства визначаються пріоритети на що витрачався прибуток EAT і далі, в залежності від пріоритетів, коригуються активи, зобов'язання та нерозподілений прибуток підприємства. Операції виконуються послідовно.

Для прикладу будемо вважати, що пріоритети підприємства щодо використання прибутку розподілені наступним чином: 1) збільшення оборотних активів; 2) погашення поточних зобов'язань; 3) погашення довгострокових зобов'язань; 4) придбання необоротних активів.

Блок-схема алгоритму розподілу прибутку EAT до умови безприбутковості діяльності наведена на рисунку 2.

Розглянемо порядок розрахунку та розподілу прибутку до виплати податків (EBT).

У результаті господарської діяльності підприємства можливі наступні ситуації:

1. $EBT > 0$, тобто фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування за оцінюваний період підприємство отримало прибуток.

2. $EBT < 0$, тобто фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування за оцінюваний період підприємство отримало збиток.

У випадку, якщо $EAT > 0$, то показник EBT також буде прибутковим.

Якщо $EBT > 0$, то виходячи з поставленої задачі необхідно здійснити розподіл прибутку до умови безприбутковості діяльності підприємства.

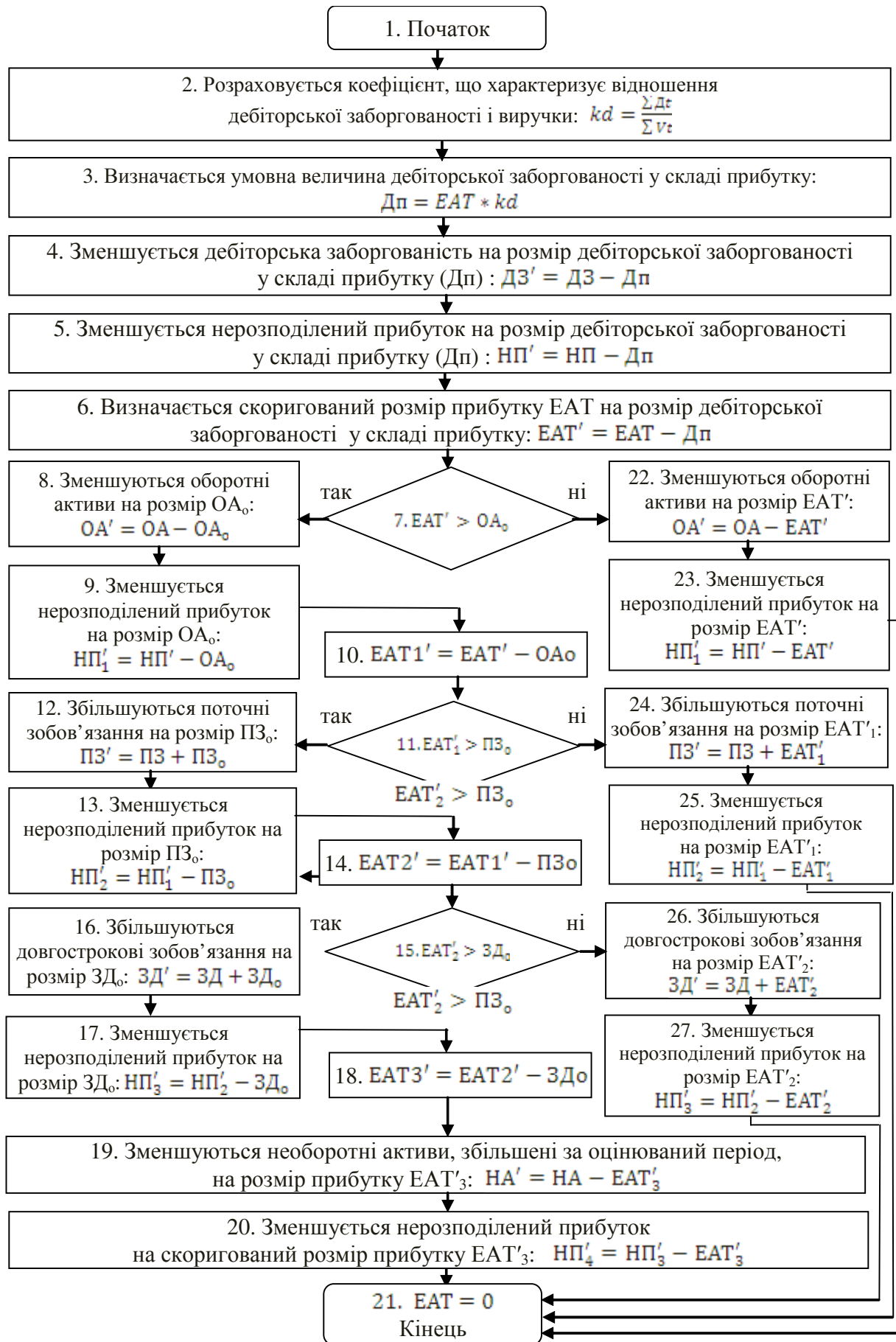

Рис. 2. Блок-схема алгоритму розподілу прибутку EAT до умови безприбутковості діяльності підприємства AT

При цьому враховується послідовність формування та використання прибутку ЕВТ:

$$ЕВТ = ЕАТ + \text{Сума податку за оцінюваний період} \quad (6).$$

Отже, необхідно прибуток ЕАТ відновити на суму податку за оцінюваний період. Для цього необхідно зменшити розмір поточних зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом та збільшити нерозподілений прибуток на розмір податку за оцінюваний період. При цьому можливі наступні ситуації:

1. Розмір поточних зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом менше, ніж розмір податку за оцінюваний період.

У даному випадку:

— розмір поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом зменшується до нульового значення.

Визначається скоригований розмір поточних зобов'язань підприємства на розмір поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом:

$$ПЗ' = ПЗ - ПЗ_{\text{бюдж}} \quad (7),$$

— збільшується розмір нерозподіленого прибутку підприємства на розмір поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом:

$$НП' = НП + ПЗ_{\text{бюдж}} \quad (8),$$

— визначається скоригований розмір податку на розмір поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом:

$$\text{Податок}' = \text{Податок} - ПЗ_{\text{бюдж}} \quad (9),$$

— порівнюється розмір Податок' із скоригованим розміром поточних зобов'язань підприємства. При цьому можливі наступні випадки:

а) якщо розмір Податок' менше, ніж скоригований розмір поточних зобов'язань підприємства, то в даному випадку на розмір Податок':

— зменшуються поточні зобов'язання підприємства:

$$ПЗ'_1 = ПЗ' - \text{Податок}' \quad (10),$$

— збільшується нерозподілений прибуток:

$$НП'_1 = НП' + \text{Податок}' \quad (11).$$

На даному етапі прибуток ЕВТ розрахований. Далі здійснюється його розподіл до умови безприбутковості діяльності підприємства.

б) якщо розмір Податок' більше, ніж розмір поточних зобов'язань підприємства, то в даному випадку на розмір Податок':

— зменшуються поточні зобов'язання підприємства:

$$ПЗ'_1 = ПЗ' - \text{Податок}' \quad (12),$$

— збільшується нерозподілений прибуток:

$$НП'_1 = НП' + \text{Податок}' \quad (13),$$

— визначається скоригований розмір податку на розмір поточних зобов'язань підприємства:

$$\text{Податок}'_1 = \text{Податок}' - ПЗ' \quad (14),$$

— на розмір Податок'_1 збільшується нерозподілений прибуток підприємства:

$$НП'_2 = НП'_1 + \text{Податок}'_1 \quad (15),$$

— на розмір Податок'_1 збільшуються грошові кошти підприємства:

$$ГК' = ГК + \text{Податок}'_1 \quad (16).$$

2. Розмір поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом більше або дорівнює розміру податку за оцінюваний період.

У даному випадку:

— зменшується розмір поточних зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом на розмір податку за оцінюваний період:

$$ПЗ'_{\text{бюдж}} = ПЗ_{\text{бюдж}} - \text{Податок} \quad (17),$$

— збільшується нерозподілений прибуток на розмір податку за оцінюваний період:

$$НП' = НП + \text{Податок} \quad (18).$$

Після розрахунку прибутку до виплати податку (ЕВТ) здійснюється його розподіл по методиці розподілу прибутку ЕАТ, але з урахуванням наступного:

1. Зменшується розмір дебіторської заборгованості на розмір дебіторської заборгованості у складі прибутку.

Умовна величина дебіторської заборгованості у складі прибутку ЕВТ розраховується за формулою:

$$Д_n = ЕВТ \times k_d \quad (19).$$

Після визначається сума грошового потоку, який генерується за рахунок прибутку ЕВТ:

$$ЕВТ' = ЕВТ \times (1 - k_d) = ЕВТ - Д_n \quad (20).$$

2. У подальшому скоригована величина прибутку ЕВТ' зменшується із зменшенням інших активів (крім дебіторської заборгованості) або збільшенням зобов'язань. При цьому в залежності від фінансової політики підприємства визначаються пріоритети на що витрачався прибуток ЕВТ і далі, в залежності від пріоритетів, коригуються активи, зобов'язання та нерозподілений прибуток підприємства. Операції виконуються послідовно.

Блок-схема алгоритму розрахунку та розподілу прибутку ЕВТ до умови безприбутковості діяльності підприємства наведена на рисунку 3.

Розглянемо порядок розрахунку та розподілу прибутку до виплати відсоткових зобов'язань і податків (ЕВІТ). Даний показник — перший важливий показник прибутковості у Звіті про фінансові результати. Це, в основному, операційний або торговельний прибуток підприємства. Тому охоплює сукупний операційний дохід і сукупні операційні витрати підприємства. Розмір показника ЕВІТ має велике значення, оскільки він генерує витрати, що використовує підприємство для виплати відсотків банкам, податків державі, дивідендів акціонерам тощо.

У результаті господарської діяльності підприємства можливі наступні ситуації:

1. $ЕВІТ > 0$, тобто фінансовим результатом від операційної діяльності за оцінюваний період підприємство отримало прибуток.

2. $ЕВІТ < 0$, тобто фінансовим результатом від операційної діяльності за оцінюваний період підприємство отримало збиток.

Якщо $ЕВІТ > 0$, то виходячи з поставленої задачі необхідно здійснити коригування до умови безприбутковості діяльності підприємства.

При цьому враховується послідовність формування та використання прибутку ЕВІТ:

$$ЕВІТ = ЕВТ + \% \text{ зобов'язання, сплачені кредиторам} = ЕАТ + \text{сума податку} + \% \text{ зобов'язання, сплачені кредиторам} \quad (21)$$

Отже, з метою розрахунку прибутку до виплати відсоткових зобов'язань і податків (ЕВІТ) необхідно прибуток ЕВТ відновити на розмір сплачених відсотко-

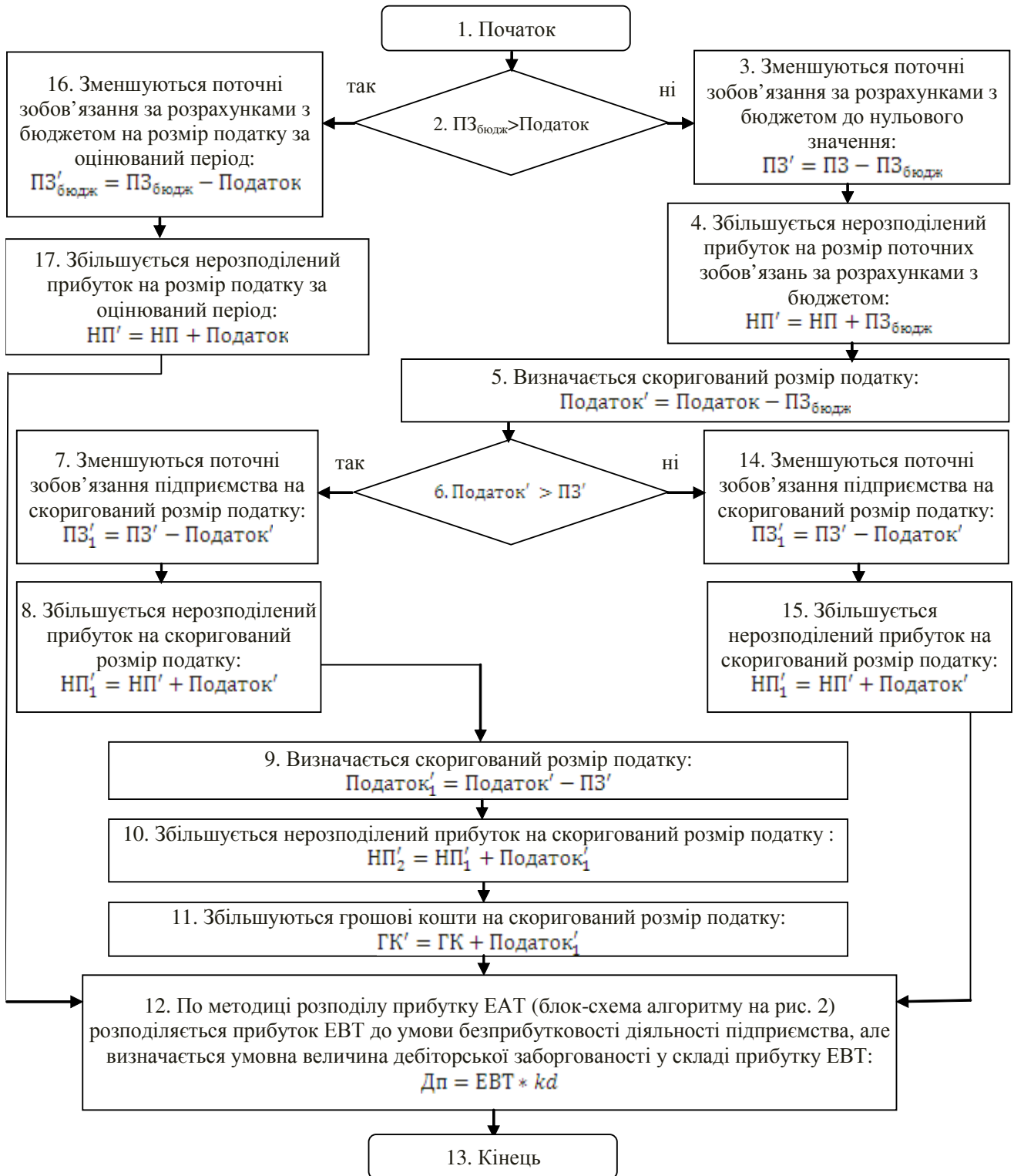

Рис. 3. Блок-схема алгоритму розрахунку та розподілу прибутку ЕВТ до умови безприбутковості діяльності підприємства

вих поточних та довгострокових зобов'язань кредиторам за оцінюваний період. При відновленні прибутку ЕВТ необхідно зменшити розмір відсоткових зобов'язань підприємства та збільшити нерозподілений прибуток. При цьому можливі наступні ситуації:

1. Розмір поточних та довгострокових відсоткових зобов'язань підприємства менше, ніж фактично сплачений кредиторам за оцінюваний період.

У даному випадку:

— розмір відсоткових зобов'язань підприємства зменшується до нульового значення.

Визначається скоригований розмір поточних зобов'язань підприємства на розмір відсоткових зобов'язань:

$$ПЗ' = ПЗ - \%3 \quad (22),$$

— збільшується розмір нерозподіленого прибутку на розмір відсоткових зобов'язань підприємства:

$$НП' = НП + \%З \quad (23),$$

— визначається скоригований розмір відсоткових зобов'язань, сплачених кредиторам у оцінюваному періоді, на розмір відсоткових зобов'язань підприємства:

$$\%З'_K = \%З_K - \%З \quad (24),$$

— порівнюється розмір $\%З'_K$ із скоригованим розміром поточних зобов'язань підприємства. При цьому можливі наступні випадки:

а) якщо розмір $\%З'_K$ менше, ніж скоригований розмір поточних зобов'язань підприємства, то в даному випадку на розмір $\%З'_K$:

$$ПЗ'_1 = ПЗ' - \%З'_K \quad (25),$$

— збільшується нерозподілений прибуток підприємства:

$$НП'_1 = НП' + \%З'_K \quad (26),$$

На даному етапі прибуток ЕВІТ розрахований. Далі здійснюється його розподіл до умови безприбутковості діяльності підприємства.

б) якщо розмір $\%З'_K$ більше, ніж скоригований розмір поточних зобов'язань підприємства, то в даному випадку на розмір $\%З'_K$:

— зменшується скоригований розмір поточних зобов'язань підприємства:

$$ПЗ'_1 = ПЗ' - \%З'_K \quad (27),$$

— збільшується нерозподілений прибуток:

$$НП'_1 = НП' + \%З'_K \quad (28),$$

— визначається скоригований розмір відсоткових зобов'язань, сплачених кредиторам у оцінюваному періоді, на розмір поточних зобов'язань підприємства:

$$\%З'_{K1} = \%З'_K - ПЗ' \quad (29),$$

— на розмір $\%З'_{K1}$ збільшується нерозподілений прибуток підприємства:

$$НП'_2 = НП'_1 + \%З'_{K1} \quad (30),$$

— на розмір $\%З'_{K1}$ збільшуються грошові кошти підприємства:

$$ГК' = ГК + \%З'_{K1} \quad (31),$$

2. Розмір відсоткових зобов'язань підприємства більше або дорівнює фактично сплаченому кредиторам за оцінюваний період.

У даному випадку:

— зменшується розмір відсоткових зобов'язань підприємства на розмір відсоткових зобов'язань, сплачених кредиторам за оцінюваний період:

$$\%З' = \%З - \%З_K \quad (32),$$

— збільшується нерозподілений прибуток на розмір відсоткових зобов'язань, сплачених кредиторам за оцінюваний період:

$$НП' = НП + \%З_K \quad (33).$$

Після розрахунку прибутку до виплати відсотків і податків (ЕВІТ) здійснюється його розподіл за методикою розподілу прибутку ЕАТ, але з урахуванням наступного:

1. Зменшується розмір дебіторської заборгованості на розмір дебіторської заборгованості у складі прибутку.

Умовна величина дебіторської заборгованості у складі прибутку ЕВІТ розраховується за формулою:

$$Д_n = ЕВІТ \times k_d \quad (34),$$

Після визначається сума грошового потоку, який генерується за рахунок прибутку ЕВІТ:

$$ЕВІТ' = ЕВІТ \times (1 - k_d) = ЕВІТ - Д_n \quad (35).$$

2. У подальшому коригована величина прибутку ЕВІТ' зменшується із зменшенням інших активів (крім дебіторської заборгованості) або збільшенням зобов'язань. При цьому в залежності від фінансової політики підприємства визначаються пріоритети на що витрачався прибуток ЕВІТ і далі, в залежності від пріоритетів, коригуються активи, зобов'язання та нерозподілений прибуток. Операції виконуються послідовно.

Блок-схема алгоритму розрахунку та розподілу прибутку ЕВІТ до умови безприбутковості діяльності підприємства наведена на рисунку 4.

Розглянемо порядок розрахунку та розподілу прибутку до виплати відсотків, податків і амортизації (ЕВІТДА), який визначає величину грошового потоку у певній точці циклу руху грошових коштів.

Амортизація — єдина стаття витрат у Звіті про фінансові результати, не пов'язана з потоком грошових коштів, що виходить за межі підприємства.

Нарощування потоку грошових коштів за рахунок амортизації обґрунтовується тим, що часто амортизація представляється також у вигляді джерела формування капіталу, тобто можна надати наступне визначення:

$$\text{Операційний потік грошових коштів} = \text{Операційний прибуток} + \text{Амортизація} \quad (36).$$

Отже, при кожному повному циклі руху грошей їх кількість збільшується на величину прибутку і нарахованої амортизації.

В результаті господарської діяльності підприємства можливі наступні ситуації:

1. $ЕВІТДА > 0$, тобто до виплати відсотків, податків і амортизації протягом оцінюваного періоду підприємство мало прибуток.

2. $ЕВІТДА < 0$, тобто до виплати відсотків, податків і амортизації протягом оцінюваного періоду підприємство мало збиток.

При цьому враховується послідовність формування та використання прибутку ЕВІТДА:

$$ЕВІТДА = ЕВІТ + \text{розмір амортизації за оцінюваний період} = ЕВТ + \% \text{ зобов'язання, сплачені кредиторам} + \text{розмір амортизації за оцінюваний період} = ЕАТ + \text{сума податку} + \% \text{ зобов'язання, сплачені кредиторам} + \text{розмір амортизації за оцінюваний період} \quad (37).$$

Отже, з метою розрахунку прибутку до виплати відсоткових зобов'язань, податків і амортизації (ЕВІТДА) необхідно прибуток ЕВІТ збільшити на розмір амортизації за оцінюваний період. При цьому:

— збільшуються необоротні активи на розмір амортизації за оцінюваний період:

$$НА' = НА + \text{Амортизація} \quad (38),$$

— збільшується нерозподілений прибуток підприємства на розмір амортизації за оцінюваний період:

$$НП' = НП + \text{Амортизація}_{\text{о.п.}} \quad (39)$$

Після розрахунку прибутку до виплати відсотків і податків (ЕВІТДА) здійснюється його розподіл за методикою розподілу прибутку ЕАТ, але з урахуванням наступного:

1. Зменшується розмір дебіторської заборгованості на розмір дебіторської заборгованості у складі прибутку.

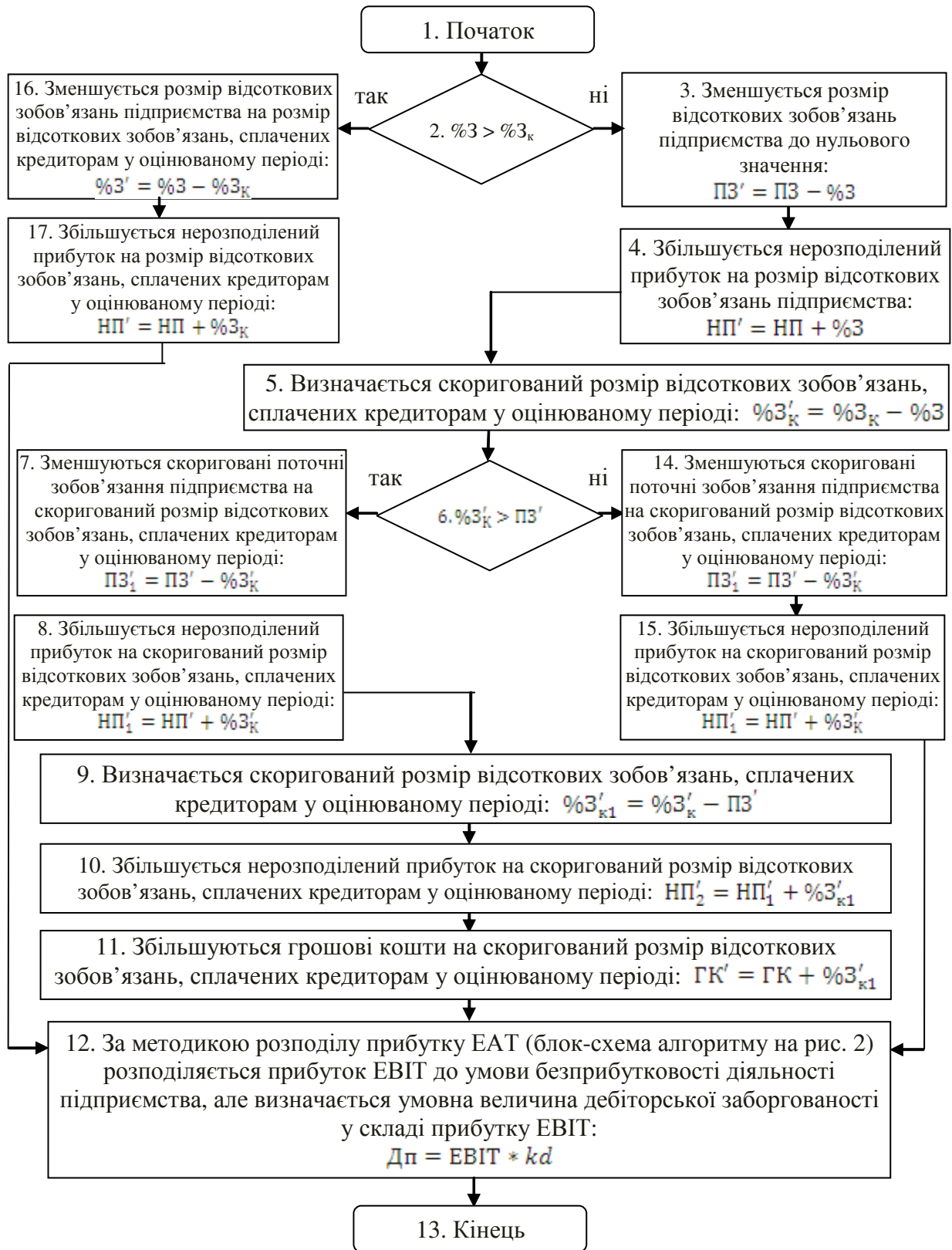

Рис. 4. Блок-схема алгоритму розрахунку та розподілу прибутку ЕВІТ до умови безприбутковості діяльності підприємства

Умовна величина дебіторської заборгованості у складі прибутку ЕВІТDA розраховується за формулою:

$$Дп = ЕВІТDA \times k_d \quad (40).$$

Після визначається сума грошового потоку, який генерується за рахунок прибутку ЕВІТDA:

$$ЕВІТDA' = ЕВІТDA \times (1 - k_d) = ЕВІТDA - Дп \quad (41),$$

У подальшому скоригована величина прибутку ЕВІТDA зменшується із зменшенням інших активів (крім дебіторської заборгованості) або збільшенням зобов'язань. При цьому в залежності від фінансової політи-

Таблиця 1. Матриця можливих ситуацій отримання різних видів збитку на підприємстві

Показник	Результат діяльності			
	збиток	збиток	збиток	збиток
ЕАТ	збиток	збиток	збиток	збиток
ЕВТ	збиток	збиток	збиток	збиток
ЕВІТ	збиток	збиток	прибуток	прибуток
ЕВІТДА	збиток	прибуток	збиток	прибуток

ки підприємства визначаються пріоритети на що витрачався прибуток ЕВІТДА і далі, в залежності від пріоритетів, коригуються активи, зобов'язання та нерозподілений прибуток підприємства. Операції виконуються послідовно.

Але, слід враховувати, що підприємство результатом діяльності може отримати збиток. При цьому можливі наступні ситуації виникнення різних видів збитків (табл. 1).

Залежно від особливостей отримання різних видів збитку існують і відмінності у принципах їх відновлення до умови беззбитковості діяльності підприємства, що передбачає коригування активів і зобов'язань в Балансі за рахунок відновлення певного виду збитку, отриманого підприємством протягом оцінюваного періоду.

Розглянемо порядок відновлення збитку після виплати податків (ЕАТ).

Враховуємо, що якщо $EAT < 0$, то $EVT < 0$ або $EAT = EVT$, отже, відновлення даних показників у випадку збитковості підприємства є аналогічним.

В процесі коригування активів і зобов'язань в Балансі за умови, що протягом оцінюваного періоду підприємство отримало збиток ($EAT < 0$), необхідно скоригувати Баланс до умови його беззбитковості. Очевидно, що додаткова сума прибутку, яку повинно отримати підприємство, дорівнює абсолютній величині суми збитку.

З отриманням додаткової суми прибутку існує ймовірність виникнення дебіторської заборгованості. Отже, необхідно поновити дебіторську заборгованість на розмір дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку.

З цією метою розраховується коефіцієнт, що характеризує відношення дебіторської заборгованості і виручки.

Розмір дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку пропонується визначати за формулою:

$$D_3 = k_d \times |EAT| \quad (42),$$

де D_3 — дебіторська заборгованість у складі додаткової виручки підприємства за оцінюваний період;

k_d — коефіцієнт дебіторської заборгованості.

Далі, враховуючи фінансову політику підприємства, визначаються пріоритети на що витрачався прибуток і, в залежності від пріоритетів, коригуються активи і зобов'язання. При цьому зменшуються зобов'язання, збільшуються активи та нерозподілений прибуток підприємства.

Для прикладу будемо вважати, що пріоритети підприємства щодо використання прибутку розподілені наступним чином:

1. Збільшення оборотних активів.
2. Погашення поточних зобов'язань.
3. Погашення довгострокових зобов'язань.

4. Придбання необоротних активів.

З метою відновлення показника ЕАТ до умови беззбитковості діяльності підприємства виконується наступне:

— збільшується дебіторська заборгованість на розмір дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку:

$$DЗ' = DЗ + Dз \quad (43),$$

— збільшується нерозподілений прибуток на розмір дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку:

$$НП' = НП + Dз \quad (44),$$

— визначається скоригований розмір збитку ЕАТ на розмір дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку:

$$EAT' = EAT + Dз \quad (45),$$

— порівнюється скоригований розмір збитку ЕАТ' із розміром поточних зобов'язань підприємства. При цьому можливі наступні випадки:

а) скоригований розмір збитку ЕАТ' більше, ніж розмір поточних зобов'язань підприємства. В даному випадку:

— зменшуються поточні зобов'язання підприємства до нульового значення;

— збільшується нерозподілений прибуток на розмір поточних зобов'язань підприємства:

$$НП'_1 = НП' + ПЗ \quad (46),$$

— визначається скоригований розмір збитку ЕАТ на розмір поточних зобов'язань підприємства:

$$EAT'_1 = EAT' + ПЗ \quad (47),$$

— збільшується розмір грошових коштів на скоригований розмір збитку EAT'_1 :

$$ГК' = ГК - EAT'_1 \quad (48),$$

— збільшується розмір нерозподіленого прибутку підприємства на скоригований розмір збитку EAT'_1 :

$$НП'_2 = НП'_1 - EAT'_1 \quad (49),$$

б) скоригований розмір збитку ЕАТ' менше, ніж розмір поточних зобов'язань підприємства. В даному випадку на розмір ЕАТ':

— зменшуються поточні зобов'язання:

$$ПЗ' = ПЗ + EAT' \quad (50),$$

— збільшується нерозподілений прибуток:

$$НП'_1 = НП' - EAT' \quad (51),$$

Блок-схема алгоритму відновлення збитку ЕАТ до умови беззбитковості діяльності підприємства наведена на рис. 5.

Якщо підприємство результатом діяльності до виплати відсотків і податків отримало збиток ($EBIT < 0$), то в даному випадку необхідно:

— збільшити показник ЕВТ на розмір відсоткових зобов'язань, сплачених кредиторам за оцінюваний період, по методиці розрахунку прибутку ЕВІТ (рис. 5);

— по методиці відновлення збитку ЕАТ до умови беззбитковості діяльності підприємства (рис. 5) відновити збиток ЕВІТ, але при цьому визначається умовна величина дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку ЕВІТ:

$$D_3 = k_d \times |EBIT| \quad (52).$$

Якщо підприємство результатом діяльності до виплати відсотків, податків і амортизації отримало збиток ($EBITDA < 0$), то в даному випадку необхідно:

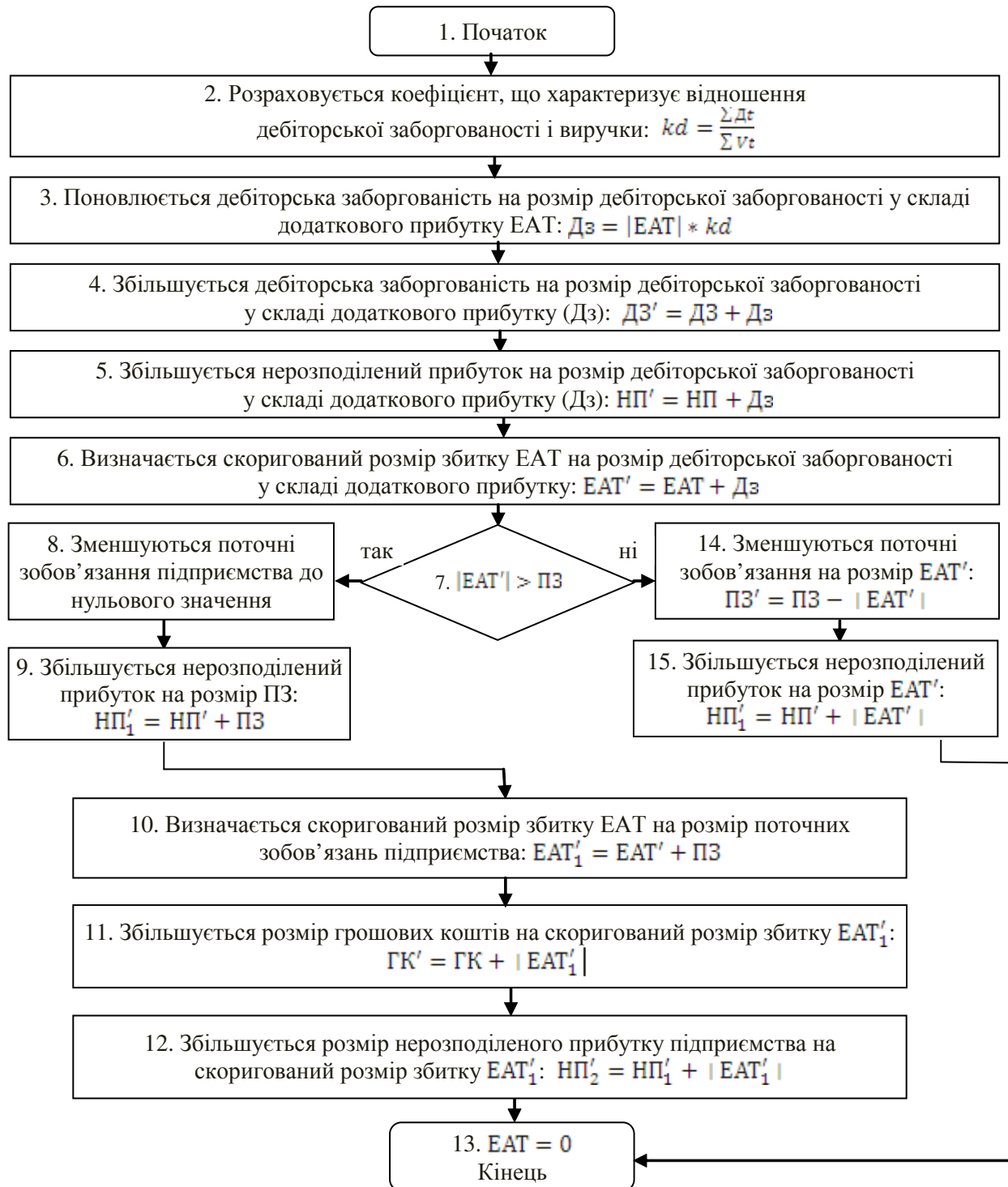

Рис. 5. Блок-схема алгоритму відновлення збитку EAT (EBT) до умови беззбитковості діяльності підприємства

— збільшити показник EBIT на розмір амортизації за оцінюваний період, по методиці розрахунку прибутку EBITDA (рис. 5);

— по методиці відновлення збитку EAT до умови беззбитковості діяльності підприємства (рис. 5) відновити збиток EBITDA, але при цьому визначається умовна величина дебіторської заборгованості у складі додаткового прибутку EBITDA:

$$D_3 = k_d \times |EBITDA| \quad (53).$$

Після проведеного відповідного коригування балансу підприємства за запропонованою методикою мож-

ливим є визначення фінансового стану за умови не отримання прибутку або збитку протягом оцінюваного періоду.

ВИСНОВКИ З ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, ми поставили перед собою і вирішили задачу визначити рівень фінансового стану за умови, що підприємство не отримало прибуток або збиток в оцінюваному періоді.

Подальшу оцінку економічних результатів діяльності підприємства пропонується визначати шляхом розрахунку та інтерпретації комплексного показника, що враховує як прибуток підприємства, так і зміну його фінансового стану [10].

Фінансовими індикаторами при цьому є різні показники прибутку підприємства (ЕАТ, ЕВТ, ЕВІТ, ЕВІТДА) і показники оцінки фінансового стану.

Література:

1. Нусинов В.Я. Основы экономической оценки эффективности деятельности предприятий в условиях кризиса неплатежей: монографія. — Кривой Рог: Минерал, 1997. — 190 с.
2. Нусинов В.Я., Турило А.М., Нусинова О.В., Кругла Н.М. Удосконалення методів оцінки ефективності функціонування підприємств: монографія. — Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. — 135 с.
3. Нусинов В.Я., Темченко А.Г., Кругла Н.М., Нусинова О.В. Оцінка економічних результатів діяльності гірничо-збагачувальних підприємств: монографія. — Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. — 188 с.
4. Нусинов В.Я., Лобов С.П., Жовна О.М., Нусинова Я.В. Оцінка економічних результатів діяльності підприємств корпоративного типу: монографія. — Кривий Ріг: Книжкове видавництво Кіреєвського, 2012. — 270 с.
5. Нусинова О.В. Оцінка фінансової безпеки підприємств: монографія. — Кривий Ріг: Діоніс (ФО-П Черняхівський Д.О.), 2011. — 192 с.
6. Уолш К. Ключевые показатели менеджмента: полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим бизнесом / пер. с англ. О.В. Чумаченко. — 4-е изд. — К.: Companion Group, 2012. — 400 с.
7. Бланк И.А. Управление прибылью. — 2-е изд., расш. и доп. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. — 752 с. — (Серия "Библиотека финансового менеджера"; Вып. 2).
8. Бланк И.А. Словарь-справочник Финансового менеджера. — К.: "Ника-Центр", 1998. — 480 с. — (Серия "Библиотека финансового менеджера"; Вып 1).
9. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.2 / За ред. С.В. Мочерного. — Львів: Світ, 2006. — 568 с.
10. Нусинова, Я.В. Методичні основи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємств / Я.В. Нусинова, Л.А. Буркова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. — 2013. — № 2 (70). — С. 170—175.

References:

1. Nusynov, V.Ya. (1997), *Osnovy ekonomycheskoj otsenki efektyvnosti deiatel'nosti predpriyatij v uslovyakh kryzysa neplatezhej* [Fundamentals of economic estimation of efficiency of activity of the enterprises in conditions of crisis of non-payments], Myneral, Kryvoj Roh, Ukraine.
2. Nusinov, V.Ya., Turylo, A.M., Nusinova, O.V. and Kruhla, N.M. (2007), *Udoskonalennia metodiv otsinky efektyvnosti funktsionuvannia pidpriemstv* [Improvement of the methods of evaluation of efficiency of functioning of enterprises], Vydavnychyj dim, Kryvoj Roh, Ukraine.

3. Nusinov, V.Ya., Temchenko, A.H. Kruhla, N.M. and Nusinova, O.V. (2007), *Otsinka ekonomichnykh rezul'tativ diial'nosti hirnycho-zbahachuval'nykh pidpriemstv* [Assessment of economic results of the activity of mining and processing enterprises], Vydavnychyj dim, Kryvoj Roh, Ukraine.

4. Nusinov, V.Ya. Lobov, S.P. Zhovna, O.M. and Nusinova, Ya.V. (2012), *Otsinka ekonomichnykh rezul'tativ diial'nosti pidpriemstv korporativnoho typu* [Assessment of economic results of the activity of enterprises of the corporate type], Knyzhkove vydavnytstvo Kirieiev's'koho, Kryvoj Roh, Ukraine.

5. Nusinova, O.V. (2011), *Otsinka finansovoi bezpeky pidpriemstv* [The assessment of the financial security of enterprises], Dionis (FO-P Cherniav's'kyj D.O.), Kryvyj Rih, Ukraine.

6. Uolsh, K. (2012), *Kliuchevye pokazately menedzhmenta: polnoe rukovodstvo po rabote s krytycheskymy chyslamy, upravliaiushchymy vashym byznesom* [Key management indicators: a complete guide to working with critical numbers, managing your business], 4rth ed, Companion Group, Kuyiv, Ukraine.

7. Blank, Y.A. (2002), *Upravlenye prybyl'iu* [Profit management], 2nd ed, Nyka-Tsentr, El'ha, Kuyiv, Ukraine.

8. Blank, Y.A. (1998), *Slovar'-spravochnyk Fynansovoho menedzhera* [Dictionary of Financial Manager], Nyka-Tsentr, Kuyiv, Ukraine.

9. Mochernyj, S.V., Larina, Ya.S., Ustenko, O.A. and Yuriy, S.I. *Ekonomichnyj entsyklopedychnyj slovnyk* [Economic encyclopedic dictionary], vol. 1, Svit, L'viv, Ukraine.

10. Nusinova, Ya.V. and Burkova, L.A. (2013), "Methodical bases of an integrated assessment of efficiency of activity of enterprises", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu tekhnolohij ta dizajnu*, vol. 2 (70), pp. 170—175.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014 р.

